

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора Жуковського Василя Миколайовича на дисертацію Кючюк Джаміли Рустам Кизи «Організаційно-педагогічні умови підготовки вчителів у вищих навчальних закладах Республіки Туреччина в умовах інтеграційних процесів (друга половина XX – початок XXI століття)», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

1.Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок із планами відповідних галузей науки

Підготовка вітчизняних учителів міжнародного рівня передбачає врахування досвіду їх підготовки в різних країнах світу. Українські вчені широко вивчають досвід педагогічної підготовки переважно в країнах Європи, США та Канади. Натомість підготовка вчителів в інших регіонах світу вивчається менш активно і продуктивно передусім через слабке знання науковцями східних іноземних мов. До сьогодні процес підготовки учителів у Республіці Туреччина не був предметом вивчення вітчизняними ученими. Водночас Республіка Туреччина в умовах динамічного суспільно-політичного розвитку багато уваги приділяє створенню незалежної і гнучкої системи підготовки вчителя в контексті євроінтеграційних процесів, що представляє безсумнівний інтерес для процесу модернізації вищої педагогічної освіти в Україні.

У контексті вище зазначеного вважаємо, що дисертаційна робота Кючюк Джаміли Рустам Кизи «Організаційно-педагогічні умови підготовки вчителів у вищих навчальних закладах республіки Туреччина в умовах інтеграційних процесів (друга половина XX – початок XXI століття)» є актуальним науковим дослідженням.

Дисертаційне дослідження Кючюк Джаміли Рустам Кизи належним чином інтегроване в науково-дослідну роботу кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка на тему: «Становлення і розвиток освіти та виховання у різні історичні періоди (державний реєстраційний номер 0110U002112).

Тему наукового дослідження Кючюк Джаміли Рустам Кизи затверджено на засіданні Вченої ради Житомирського державного університету (протокол № 3 від 25.10.2013 р.) та узгоджено в раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук НАПН України (протокол № 10 від 17.12.2013 р.).

2.Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації

До найбільш істотних наукових результатів, що містяться в кандидатській дисертації Кючюк Джаміли Рустам Кизи, слід віднести комплексний аналіз підготовки вчителів Республіки Туреччина в умовах інтеграційних процесів, розкриття організаційно-педагогічних умов модернізації вищої педагогічної освіти Туреччини, визначення основних етапів становлення і розвитку університетської освіти Туреччини з початку XIX століття до початку XXI

століття, виокремлення історичних, соціально-економічних, соціокультурних та організаційно-методичних передумов її становлення та розвитку, виділення провідних тенденцій цього розвитку на кожному з етапів, дослідження впливу політичних, соціокультурних та організаційно-економічних механізмів на процеси модернізації університетської освіти Туреччини.

3.Нові факти, одержані здобувачем

У дисертаційному дослідженні Кючюк Джаміли Рустам Кизи отримано нові знання про історію становлення, розвитку, зміст, форми та методи навчання в університетах Туреччини.

Заслуговують на увагу розкриті дисертанткою принципи державотворення Туреччини, серед яких основними є: республіканізм, націоналізм, народність, секуляризм, реформізм.

Важливими є виявлені здобувачкою чинники модернізації педагогічної освіти в Туреччині та Україні, що передбачають забезпечення соціально-культурного, політичного та культурного розвитку обох країн у процесі євроінтеграції.

Вартими уваги є розкриття у дисертаційному дослідженні спільності моделей освіти в Туреччині та Україні, в основі яких лежить пошук відповідностей між існуючими традиціями в галузі освіти та новими вимогами, що випливають з необхідності успішно конкурувати в європейському просторі, забезпечуючи для цієї мети тісну взаємодію науки, освіти й виробництва.

Цінним у науковій роботі є характеристика дисертанткою сучасної освітньої ситуації Туреччини, перехід до суспільно-державної моделі управління вищою освітою, здійснення відкритого прийому абітурієнтів до вишів, використання предметів у процесі навчання, орієнтація на врахування особистих якостей та сфери життєдіяльності студента. Важливим є розкриття здобувачкою змін у формулюванні мети, змісту, виборі форм, методів та оцінюванні студентів в контексті вимог Болонської декларації.

До наукового обігу уведено невідомі українським вченим матеріали про розвиток університетської освіти Туреччини XIX - на початку XX століття, в тому числі Архіву Стамбульського університету.

4.Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації

На основі аналізу тексту дисертації та публікацій Кючюк Джаміли Рустам Кизи можна зробити висновок про те, що наукові положення та висновки дисертації належним чином обґрунтовані.

Дисертаційне дослідження Кючюк Джаміли Рустам Кизи виконане на широкій джерельній базі, яка включає праці вітчизняних і зарубіжних авторів і складає 438 найменувань, з них 86 англійською мовою, 141 джерело опрацьоване турецькою мовою, та 6 джерел французькою мовою.

Джерельну базу наукового дослідження Кючюк Джаміли Рустам Кизи склали законодавчі акти і нормативні документи, рекомендації в галузі вищої

освіти Туреччини, програми навчальних дисциплін, статистичні документи про розвиток вищої освіти в країні, наукові праці турецьких вчених, довідково-енциклопедична література, періодичні видання з питань вищої освіти, монографії і статті турецьких науковців, педагогічна періодика, наукові праці вчених, матеріали науково-практичних конференцій щодо розвитку університетської освіти Туреччини.

Досягненню поставленої мети, розв'язанню визначених автором завдань на різних етапах наукового пошуку та формулюванню висновків наукового дослідження слугувала низка підходів (нарративний, цивілізаційний, синхронний, діахронний, антропологічний, міждисциплінарний) комплекс методів (компаративно-історичний, термінологічного аналізу, аналіз, синтез, узагальнення, систематизація, структурний і ретроспективний методи, порівняльний метод).

5.Значення для науки і практики отриманих автором результатів

Результати дисертаційного дослідження Кючюк Джаміли Рустам Кизи «Організаційно-педагогічні умови підготовки вчителів у вищих навчальних закладах республіки Туреччина в умовах інтеграційних процесів (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)» мають вагоме значення для вітчизняної науки і практики. Вони можуть бути використані для розробки програм підготовки майбутніх учителів на основі елементів досвіду Республіки Туреччина. Матеріали дисертаційного дослідження можуть доповнити зміст дисциплін «Історія педагогіки», «Порівняльна педагогіка». Здобуті дослідницею результати можуть бути успішно використані для професійної підготовки педагогів Республіки Туреччина, поширенні педагогічного досвіду цієї країни серед держав європейської спільноти. Дисертаційне дослідження може слугувати основою для порівняльно-педагогічних досліджень в сфері підготовки вчителів Туреччини в умовах євроінтеграційних процесів.

6.Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації

Теоретичні результати і матеріали дисертаційного дослідження можуть бути використані для удосконалення підготовки вчителів у вищих навчальних закладах Республіки Туреччина та України, а також стати підґрунтям для написання кваліфікаційних робіт різного рівня, використання в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

7.Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Дисертація Кючюк Джаміли Рустам Кизи належним чином структурована. Її структура визначається метою і завданнями, поставленими дисертанткою.

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного з розділів, загальних висновків. Загальний обсяг роботи складає 264 сторінки, з них основного тексту – 192 сторінки. П'ять додатків певною мірою доповнюють і конкретизують зміст дисертаційного дослідження.

У **першому розділі** дисертаційного дослідження, який носить назву «Теоретичні основи підготовки вчителів у системі вищої освіти Туреччини»

подається методологія дослідження, здійснюється аналіз підготовки вчителів Республіки Туреччина в історичному ракурсі, аналізуються соціально-політичні та соціокультурні передумови реформ у вищій педагогічній освіті Туреччини, розглядається педагогічна освіта Туреччини та тлі євроінтеграційних процесів. Розділ закінчується висновками.

Заслуговує на увагу обґрунтування у розділі багаторівневої методології наукового дослідження у складі філософської методології, загальнонаукової методології, методології порівняльної педагогіки і методології міждисциплінарних досліджень, а також реалізації на кожному з рівнів низки теоретичних підходів: цивілізаційного, антропологічного, синхронного, діахронного, наративного та системного.

Глибині аналізу і розкриттю організаційно-педагогічних умов підготовки вчителів в Туреччині в контексті євроінтеграційних процесів (кінець ХХ – початок ХХІ століття слугує обґрунтування низки основних передумов реформування вищої педагогічної освіти в Республіці Туреччина: соціально-історичних, соціально-політичних та соціокультурних.

До безсумнівних заслуг дисертантки належить окреслення основних історичних етапів розвитку вищої педагогічної освіти Туреччини в контексті євроінтеграційних процесів і виділення провідних тенденцій на кожному з них. Так, перший етап (1952-1982рр.) характеризується тенденцією до створення європейської економічної співдружності; другий етап (1983-1991рр.) породив тенденцію до підвищення рівня професійної підготовки майбутніх педагогів, що сприяло реалізації програм академічної мобільності в Туреччині; на третьому етапі (1991-1999рр.) мала місце тенденція до створення і реалізації програм Європейського Союзу з виховання особистості, що сприяли змінам у системі вищої освіти країни; третій етап реалізовувався з 1999 року по сьогоднішній час. Туреччина у цей період стала членом Болонського процесу, що і визначило повною мірою завдання реформування вищої педагогічної освіти в цій країні.

У **другому розділі**, який називається «Організаційно-педагогічні умови підготовки вчителів в Туреччині в контексті євроінтеграційних процесів (кінець ХХ – початок ХХІ століття)», дослідниця аналізує процес функціонально-структурної та управлінської модернізації педагогічної освіти Туреччини, розглядає змістовий та операційно-діяльнісний компоненти підготовки вчителів в Республіці Туреччина та стратегії її модернізації в умовах інтеграційних процесів, здійснює компаративний аналіз української та турецької моделей підготовки вчителів та перспективи їх взаємозбагачення. Розділ завершують висновки, а всю дисертацію – загальні висновки.

Ключовим у другому розділі стало виділення дисертанткою організаційно-педагогічних умов організації підготовки вчителів в Республіці Туреччина, до яких належать: стандартизація, структуризація та уніфікація вищої освіти країни та її управління, модернізація змісту, форм та методів підготовки вчителів, реалізація широкого доступу громадян Туреччини до вищої освіти, сприяння на державному рівні мобільності студентів та викладачів педагогічних спеціальностей, залучення засобів масової інформації до

створення освітнього інформаційного середовища, державне фінансування та державна підтримка системи підготовки учителів Туреччини.

Вагомими є висновки дисертантки про вплив світових тенденцій розвитку вищої освіти України та Туреччини, які проявляються у демократизації системи освіти, автономності вишів, активній участі студентів у міжнародних освітніх програмах, а також висновок про те, що досвід педагогічної освіти Туреччини і Україні сприятиме підвищенню ефективності національних систем професійної підготовки майбутніх учителів.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Позитивно оцінюючи рецензовану кандидатську дисертацію Кючюк Джамілі Рустам Кизи «Організаційно-педагогічні умови підготовки вчителів у вищих навчальних закладах республіки Туреччина в умовах інтеграційних процесів (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)» висловимо окремі зауваження і побажання:

- 1) На наш погляд, слід глибше обґрунтувати хронологічні межі наукового дослідження (с.8). Щодо нижньої хронологічної межі, то з пояснення незрозуміло, як підписана у 1954 році Європейська культурна конвенція стосувалася підготовки вчителів у Туреччині. Верхня хронологічна межа мала б бути докладніше аргументована і конкретизована прикладами (роками) законів щодо євроінтеграції вищої педагогічної освіти Туреччини.
- 2) Дисертантка стверджує, що у дисертаційному дослідженні С.Усманової визначено історичні етапи розвитку вищої педагогічної освіти Туреччини, то, очевидно, немає потреби дублювати положення цього дослідження, а вказати, що нового внесла дисертантка у зазначену періодизацію (с. 33).
- 3) Дисертантка виокремлює етапи інтеграційних процесів у вищій педагогічній освіті Туреччини (с.37). Було б доречним вказати критерії, за якими виділялися ці етапи.
- 4) Не думаємо, що в тексті дисертації потрібно детально аналізувати документи різних конвенцій, що сприяли перебігу Болонського процесу, оскільки це відомий матеріал, який був предметом аналізу інших дисертаційних досліджень, а відзначити лише ті з них, які мали особливе значення для розвитку вищої освіти Туреччини (с.82-85).
- 5) Висновки до I та II розділу занадто обширні. Їх слід було б значно скоротити.
- 6) Аналізуючи понятійний апарат дослідження дисертантка, на наш погляд, надмірно тлумачить поняття «методологія», «підхід», «освіта», перенасичуючи текст відомим матеріалом.

Висловлені зауваження і побажання носять подекуди суб'єктивний і дискусійний характер, суттєво не впливають на зміст, якість і загальне позитивне враження та позитивну оцінку виконаного Кючюк Джамілі Рустам Кизи дисертаційного дослідження.

9. Повнота викладення результатів дисертації в опублікованих працях

Результати наукового дослідження Кючюк Джамілі Рустам Кизи «Організаційно-педагогічні умови підготовки вчителів у вищих навчальних

зкладах республіки Туреччина в умовах інтеграційних процесів (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)», стали надбанням науково-педагогічної спільноти. Вони доповідалися на 11 наукових конференціях різного рівня, з них на 5 міжнародних, 6 всеукраїнських конференціях та обговорювалися на науково-методичних семінарах кафедри педагогіки Житомирського державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Основний зміст і результати наукового дослідження Кючюк Джаміли Рустам Кизи відображені в 11 одноосібних публікаціях, з них 5 статей опублікованих у провідних фахових наукових виданнях України і відображають основні наукові результати дослідження, 3 статті надруковані в іноземних періодичних наукових виданнях.

10. Ідентичність змісту автореферату та основних положень дисертації

Дисертація та автореферат Кючюк Джаміли Рустам Кизи оформлені у відповідності до «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєнню вченого звання старшого наукового співробітника» від 24 липня 2013 року №567 щодо кандидатських дисертацій та інших інструктивних вимог МОН України.

Структурна побудова і зміст автореферату ідентичні основним положенням дисертації.

11. Висновок

Аналіз кандидатської дисертації Кючюк Джаміли Рустам Кизи «Організаційно-педагогічні умови підготовки вчителів у вищих навчальних закладах республіки Туреччина в умовах інтеграційних процесів (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)» засвідчує, що вона є актуальним, завершеним, цілісним і самостійним науковим дослідженням, яке має належну наукову новизну, теоретичне та практичне значення. У науковій роботі отримано нові науково обґрунтовані результати, які дали змогу автору здійснити комплексне вирішення важливого актуального наукового завдання, що полягало у тому, щоб цілісно й системно розкрити організаційно-педагогічні умови підготовки вчителів у системі вищої освіти Республіки Туреччина та окреслити можливості творчого використання прогресивного турецького досвіду в аспекті досліджуваної проблеми в Україні.

Дисертаційне дослідження Кючюк Джаміли Рустам Кизи «Організаційно-педагогічні умови підготовки вчителів у вищих навчальних закладах республіки Туреччина в умовах інтеграційних процесів (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)» відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» від 24 липня 2013 року №567, а її авторка заслуговує присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент
доктор педагогічних наук, професор
кафедри англійської мови та літератури

Національного університету
«Острозька академія»
Жуковський В.М.